

Ríkisfelagsskapurin

Tað er ikki bert spurningur um loysing ella samband, segði Jóannes Eidesgaard, formaður javnaðarflokksins á fundi í Eysturoynni herfyri

– Eg havi ikki kvett við Frændur, hóast tað er eitt sindur óvist hvat fer at henda har. Men skuldi høvi býðst til enn eina útgávu saman við Rana og Steintór, so verður tað ikki eg, sum verði forðingin.

Men hvussu er tað at standa fyri eini fløgu einsamallur, tá tú áður altíð hevur arbeitt saman við øðrum komponistum?

– Tað er sjálvandi ein broyting. Á útgávuunum hjá Frændum hava vit verið trýggir, sum hava skrivað tónleikin, og tí hevur hann verið rættiliga fjølbroyttur. Tað er sjálvandi ein styrki við tí, men tá tú skrivar allan tónleikin til eina fløgu sjálvur, er tað lættari at fáa ein reyðan trád at ganga ígjøgnum.

– Hendan fløgan er ein solofluga sammett við Frændur, men tað er framvegis ein bólkur, sum gevur hana út, tí allir limirnir í bólkunum hava sett síni fingermerki á tónleikin.

– Sjálvt um eg ikki havi roynt at flutt meg burtur frá tí, sum eg áður havi gjørt, havi eg roynt at gera tónleikin so nýggjan og originalan sum gjørligt, og um tað hevur eydnast, mugu fólk sjálvi metna um.

Eingir politiskir tekstir

Hvat syngur tú um?

– Kærleikin er rættiliga gjøgnumgangandi sum evni á fløguni, og tað er ikki av ongum, tí mær dámar væl at yrkja um kærleika. Kærleikin rúmar so nógvum, og hann viðkemur øllum. Tað eru nógv aspekti í kærleikanum, og eg syngi eisini um sjalus, eymleika, og okkurt er eitt sindur háløvandi.

Hvussu við teimum politiskum tekstunum, sum vit kenna frá Frændum?

– Tað eru eingir politiskir tekstir við á hesi fløguni. Eg havi ikki havt hug til at yrkja moraliserandi ella við hugburði, og seta lurtaran í eina stöðu, har hann skal gera av, um hann er samdur ella ósamdur við mær. Eg havi yrkt meiri frítt, og havi lagt meg eftir at fáa orð og tónleik at smelta saman, og harvið skapa stemningar, sum eg vóni lurtararnir fáa nakað burtur úr at hoyra.

– Tað liggur eisini ein útvíkingur í tekstunum, tí teir eru rættiliga persónligir, og snúgva seg um nakað, sum eg haldi meg hava verið ígjøgnum, og sum fólk flest eisini munnu kenna aftur. Tað er aftur hetta við menn-ingin av tær sjálvum, tú

upplivir nógv, lærir av hendingum, og tú gerst klókari. Hjá mær liggja so nakrir sangir eftir og vísa á nakað, sum eg havi verið ígjøgnum.

– Tónleikur snýr seg um at skapa stemningar, og tað hava vit eisini arbeitt miðvíst við á nýggju fløguni, bæði við vali av ljóðfórum, klangum, orðum og tónleiki. Vit kenna jú øll til, at tónleikurin kann ávirka okkum, at vit blíva glað ella keddi av at hoyra onkran tónleik, og eg vóni, at hendan fløgan kann geva fólk eitt upplivilsi í so máta.

Teir fimm gjørdur alt sjálvir

Núverandi manningin í Eyðun Nolsøe Band, sum umfamt Eyðun sjálvan er Rógvi á Rógvu, Leivur Thomsen, Jón McBirnie og Magnus Johannesen, hevur spælt saman í meiri enn eitt ár, og teir ætla at halda fram at spæla.

– Tað hevur týðning, at bólkurin ljóðar saman-spældur á eina fløgu, og skal hann gera tað, mást tú hava spælt saman í eitt longri tíðarskeið. Tað hava vit gjørt, og tað vóni eg eisini hoyrist aftur á fløguni, sigur Eyðun Nolsøe.

– Tað hevur verið rættiliga tilætlað, at vit fimm í bólkunum hava gjørt alt á fløguni. Vit hava ikki havt aðrar tónleikarar ella sangar við, og sjálvt um tað ivaleyst hevði verið hóskandi, hava vit valt at gera alt sjálvir.

Tað vil siga, at Eyðun Nolsøe eigur allar røddirnar á fløguni, hann syngur bæði solo og kór.

– Vit hugsaðu um at fáa aðrar sangarar at syngja kór, men tað endaði við, at vit fimm gjørdur allar upptøkurnar sjálvir. Tað er eingin sum sigur, at tað nú er tað besta, men tað var tað, sum vit valdu at gera.

Eyðun Nolsøe ætlar sær at spæla í Føroyum á jólum. Í løtuni er ætlanin at spæla í frítíðarhøllini á Hálisi í Havn 20. desember, í Runavík 2. jóla kvöld, og kvöldið eftir í Klaksvík. Eisini er ætlanin at gera ein túr til Suðuroyar at spæla um sama mundi.

ek

– Tað eru eingir politiskir tekstir við á hesi fløguni. Eg havi ikki havt hug til at yrkja moraliserandi ella við hugburði, og seta lurtaran í eina stöðu, har hann skal gera av, um hann er samdur ella ósamdur við mær.

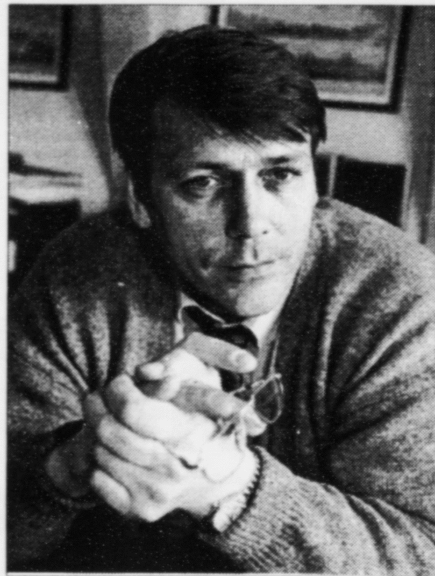
Lat meg byrja við at siga, at tað fróir okkum ikki so lítið í Javnaðarflokkinum, at tað nú verða fyriskipaðir fundir kring landið um ríkisfelagsskapin, og at fjølmólmarnir eisini hava tikið hetta evnið upp í almenna kjakið. Men serliga fegnast vit um, at tað nú ikki longur er ein spurningur um samband ella loysing, men at dagsskráin hevur fingið eitt nýtt og munandi meira meningsfult innihald, sum í stórum er í trád við teir tankar, sum vit í Javnaðarflokkinum hava gjørt okkum um neyðugar broytingar á hesum øki.

Viðvíkjandi heitinum á fundinum í kvöld, so er tað rættiliga áhugavert at merkja sær, at tá samráðingarnar vóru um Heima-stýrisslógina, tá vildu hvørki kommissionin ella ráðgevin hjá donsku stjórnini, professarin í lögfrøði Alt Ross, brúka orðið »ríkisfelagsskapur«, men at teir í staðin brúktu orðið »ríkiseind«. Orsøkin var hon, at felagsskapur í lögfrøðiligi talu bert er millum tveir suverénar statir. Men seinni hevur um hetta orðið vundið sær hevd.

Um hesar somu samráðingar sigur Frederik Harhoff í bók síni um ríkisfelagsskapin, »at Folket flokken forhandlede i realiteten på det grundlag, de havde fremhævet under krigen, nemlig fuldstændig overførelse af lovgivende og administrativ myndighed inden for færøske spørgsmål til Lagtinget, og forlangte en dansk grundlovsændring. Socialdemokratiet ønskede Lagtingets lovgivende myndighed lagt sammen med Kongen på alle færøske anliggender – så vidt muligt inden for grundlovens rammer – med ret til at overtage det fulde ansvar for alle sager, for hvilke Lagtinget også overtager det økonomiske grundlag, medens Samhørigheds-partiet ønskede at forsætte samhørigheden med Danmark.

Fyrsti formaður Javnaðarflokksins segði, tá Heima-stýrisslógin var vörðin veruleiki, at hon var fagraða blaðið í Danmarkar søgu. Av sonnum kunnu orð hansara í dag takat fullt út til eftirtekta, tí lógin hevur royst rættiliga væl, soleiðis at skilja, at vit í einum samstarvi á líka fót við Danmark, hava ment og útbýgt hetta land. Heima-stýrisslógin hevur verið ein góður karmur, sum hevur givið okkum rættiliga vilt rásarum til framtíð á sjálfstýrissleið.

Men eins og blóðini gulna og til seinast vísa og detta av, so er tíðin nú komin til, at gamla Heima-stýrisslógin fær ein virðiligan avloysara. Hon rúmar ikki øllum ti, sum vit í dag hava brúk fyri.

meðan praksis í fleiri førum er farið út um lógarinnar karmar. Hetta seinna hevur avgjørt ein positivt undirtóna.

Hon rúmar m.a. ikki teimum ambóðum, sum avgjørt eru neyðug fyri landsstýrið til tess at reka ein skilagóðan peningapolitikk, sum átti at kunna fyrirbyrgja, at kreppan í okkara búskapi ikki fekk ta stödd, sum hon veruleiga fekk. Heldur ikki rúmar galdandi löggáva møguleikar fyri víðari sjálfstýri innan øki, sum ikki eru við í heima-stýrisslógini. So uttan mun til, um vit finga hesa álitisgreppuna Føroya og Danmarkar ímillum, so hevði verið neyðugt við nýghugsan á hesum øki. Tíðin setur okkum politikkarum krøv, so um vit vilja tað ella ikki, so mugu vit víðari.

Eisini er vert í hesum sambandi at nevna, at tær Danmark, sum í 1948 samtyktu Heima-stýrisslógina, ikki eru tær somu Danmark, sum í dag. Danmark er vörðin ein alt meira fastknýttur partur av ES, og hevur Danmark í fleiri førum trupulleikar við at røkja áhugamálini hjá Føroyum og Grønlandi, tí teirra ES-hjarta vil nakað heilt annað. Eisini vita vit, at tað bert er spurningur um tíð, til Danmark ikki longur hevur eitt egna gjaldoyra, og tað vil so altur geva bæði føroyingum og grønlandingum nakrar trupulleikar.

Men størsta skotið fyri bogvin fekk Heima-stýrisskipanin, tá ið danska stjórnin í sambandi við búskaparlaga skráðið av sín-um eintingum setti skipanina út av kraft og setti fram ultimativ krøv á okkum, sum voru føroysk sermal. Haraftrat fekk alítt partanna millum eitt ógreiðiligt sár, ta

tað kom fram, at vit ikki høvdu ta vitan um viðurskifti í føroysku bankaskip- anini, sum teir høvdu, tá partarnir møttust til samráðing- ar.

Eins og føroyingar eftir kríggið ikki kundu venda aftur til gomlu amtsstøðuna, tað var hetta sambands- menn helst vildu, so ber okkum heldur ikki til at fara inn og gera ábøtur á Heima- stýrisslógina. Vit mugu hava eina nýggja skipan, ein nýggjan karm fyrir víðari samstarvinum millum Føroyar og Danmark, sum báðir partar hava álit á og kenna seg tryggja við. Eitt samstarv, sum byggir á virðing og álit hvør fyri øðrum.

Men fyrst og fremst verður tað neyðugt, at vit føroyingar finna okkum sjálvir í hesum spurningi. Vit mugu seta okkum niður og finna útav, hvat vit ynskja, hvat vit klára, og hvat vit velja. Hetta kann vera tann føroyska semjan, tann føroyska loysnin, sum eigur at fáa so stóra undirtøku á Føroya Løgtingi, sum gjørligt. Vit mugu vera greiðir yvir, at tað skulu vera føroyingar, sum seta dagsskránni til samráðingarnar við danir, og meira samdir, vit eru, tess størri vekt fær eitt føroyskt útspel.

Tí vil Javnaðarflokkurin enn einaferð gera eina roynd til tess at fáa sett eina stjórnmalaneynd, sum umbodad av øllum flokkum á tingi saman við sakkunnleikanum fara undir tað fyrreikandi arbeiðið til ein avloysara fyrir Heima-stýrisslógina – til eina Sjálfstýrisslógina. Skulu vit finna eina føroyska semju, eitt føroyskt útspel, so er tað neyðugt, at flokkarnir ikki frammanundan eru ov fastlæstir, men eru sinnandi til at flyta seg.

Hóat Javnaðarflokkurin í hesum sambandi hevur gjørt sær nakrar tankar um, hvussu ein slík lóg skal siggja út, so eru vit, til tess at vinna fram til eina semju, sum hevur fólksins undirtøku, ikki frammanundan fastlæstir.

Støðan í dag er annars hon, at Tjóðveldisflokkurin er farin so langt, at hann krevur loysing her og nú. Heldur í dag enn í morgin. Í hesum fær hann onga undirtøku frá øðrum flokkum, og mær tykir, at tað júst er endamálið. Teir vilja innast inni ikki hava, at nakað stør- vegis hendir, tí annars er stevna teirra burtur. Loysing her og nú vil føra til anarki og eitt risaafurstig í vælferðini hjá føroyinginum.

Sambandsflokkurin hin vegin hevur tikið eina stöðu, har teir mæla frá, at nakað sum helst verður broytt. Eingin statur í Heima-stýrisslógini skal broytast. Men henda stöða Sambandsflokksins er eins ekstrem, sum stöða Tjóð- veldisflokksins, og eingir aðrir flokkar fylgja Sam- bandsflokkinum í hesum.

Tí eru hesir báðir flokkar, sjálvandi á hvør sín hátt, eins góðir garantir fyrir, at einki verður vundið á sjálv- stýrissleið, tí einhvør broy- ting gerst bert við einum politiskum meiriluta.

Um tað fer at bera til at fáa hesar mótpolar seinni at seta seg og víðgæra spurn- ingin á einum realistiskum grundarlag, tað fer tíðin at visa.

Men skulu vit koma víðari í hesum spurningi, er neyðugt at vit sleppa til dreymakenda og royna ein realistiskum politikk, sum kann bera okkum víðari fram á leiðini.

Tí vil Javnaðarflokkurin nú enn einaferð taka stig til at nýggir karmar verða lagdir fyrir framtíðarstøðu Føroya – nýggir karmar fyrir einum framtíðar samstarvi millum tær tjóðir Føroyar og Danmark – eina nýggja skipan, har vit fáa ment okkara land uppafur meira – ein karmur, sum skal vera so víður, at vit fáa økt okkara sjálfstýri og okkara sjálvabýgd – ein nýggjan karm, sum gevur okkum rætt til tað sjálfstýri, sum Føroya fólk krevur. Takk fyrir

Jóannes Eidesgaard